

UDC | УДК: 347.451(477)

Анотація: У статті автором акцентовано увагу на прогалинах правового регулювання системи договірних відносин роздрібної купівлі-продажу та надано науково-обґрунтовані висновки й пропозиції щодо її удосконалення.

Враховуючи сучасний стан і перспективи розвитку зазначених договірних відносин при правозастосуванні, здійснено теоретичний аналіз системи договірних відносин метою яких є відplatне перенесення права власності на майно. Виявлено їх загальні риси, а саме: однакова кінцева мета – перенесення права власності на товари, що, зазвичай, призначаються для особистого домашнього використання; однаковий суб'єктний склад – продавців і покупців товарів (фізичних і юридичних осіб підприємців, що ведуть бізнес у сфері роздрібної торгівлі, а також кінцевих споживачів товарів); однакові – об'єкти, предмет та зміст договірної правовідносини, правові підстави його виникнення, характер і специфіка договірної відповідальності його сторін, особливості захисту порушених прав та інтересів тощо. Серед відмінностей, які притаманні новим договорам цієї групи вказується на специфічний порядок їх укладання та виконання.

На підставі здійсненого аналізу запропоновано доповнити наявну систему згаданих договорів такими новими різновидами договору роздрібної купівлі-продажу, як договір роздрібно-купівлі продажу товарів укладеного через Internet та договір роздрібно-купівлі-продажу товарів укладеного за допомогою подарункового сертифікату.

У висновках акцентується увага на тому, що це стабілізує вказаний різновид договірних відносин і додатково гарантуватиме дотримання законних прав та інтересів їх учасників.

Ключові слова: правове регулювання; договір роздрібної купівлі-продажу; договір подарункового сертифікату; договірні відносини

СИСТЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ

Д. Ю. ВУСАТИЙ

аспірант,

Харківський національний університет внутрішніх справ

✉ зв'язок з автором: vladvokat@bk.ru

Договірні відносини у сфері роздрібно-купівлі-продажу товарів характеризуються широкою різноманітністю й вирізняються постійною рухливістю та динамізмом. Викликано це, з одного боку, неупинним ростом вимог споживачів до товарів, а саме, до їх споживчих властивостей, асортименту, кількості та якості, здатності як найкраще задовольняти наявні споживчі потреби. А, з іншого, зумовлене зустрічним бажанням підприємців, що ведуть приватний бізнес у сфері реалізації товарів у роздріб, якомога повніше задовольнити актуальні потреби споживачів, а також виправдати їх чималі вимоги до товарів та вдоволити наявні споживчі очікування тощо. У наслідок чого у практичній діяльності спостерігається постійний рух і динамізм у роздрібному майновому обороті, викликаний появою нових товарів, а також відповідних їм договірних форм, що опосередковують процес їх передання, сучасному, вимогливому, кінцевому споживачу.

Серед нових договірних форм (різновидів) договору роздрібно-купівлі-продажу товарів, що останнім часом з'явилися в майновому обороті та, тим самим, наблизили один до одного продавців і споживачів, а також значно спростили процес його укладання можна виділити чимало таких, які здобули своїх палких прихильників. Однак серед них виявилися й такі, які, по між інших, здобули найбільшу популярність на практиці, через їх здатність найбільш повно задовольняти взаємопротилежні потреби учасників роздрібного товарообороту. Це, зокрема, договір роздрібно-купівлі-продажу товарів, що укладається в мережі Internet та договір роздрібно-купівлі-продажу товарів з використанням подарункового сертифі-

THE SYSTEM OF LEGAL REGULATION OF CONTRACTUAL RELATIONS IN THE SPHERE OF RETAIL SALE OF GOODS

VUSATYI D.

postgraduate,

Kharkiv National University of Internal Affairs

ABSTRACT

Purpose. To accentuate adequate attention at the shortcomings of legal regulation of contractual relations in the field of retail sale and to provide needed scientific and reasonable conclusions as well as to form the suggestion for their improvement.

Approach. Considering the current state and prospects of these contractual arrangements in practice theoretical analysis of contractual relations aimed at onerous transfer of property rights is realized. Their common features are revealed. Namely: the same ultimate goal – to transfer the property right for goods that are usually intended for personal home use; same subjective part – buyers and sellers of goods (individuals and business entities doing business in the sphere of retail sale, as well as final users of goods) etc.

Findings. Among the differences that are inherent to new agreements of this group a specific order of their conclusion and execution is indicated.

Implication. Special attention is focused on the fact that the analyzed points of the paper are aimed at stabilizing of this kind of contractual relations and additional ensuring legal rights and interests of their members.

Value. On the basis of conducted analysis it is offered to supplement the existing system of mentioned contracts by such new kinds of contract of retail sale as an agreement on retail sale concluded through the Internet and an agreement of retail sale of goods concluded with the help of a gift certificate.

Keywords: legal regulation; contract of retail sale; contract on a gift certificate; contractual relations

кату. Останнім часом ці договори немов увірвалися в наше життя й стрімко відвойовують свою частку ринку роздрібною торгівлі товарами.

Такими є об'єктивні реалії сучасного життя, що вимагає приведення чинного цивільного законодавства у відповідність до сучасного стану майнового обороту. Відсутність правового регулювання цього питання призводить до певних ускладнень і непорозумінь у правозастосовній діяльності, прикладом чому є неоднозначне розуміння сутності відносин із подарунковими сертифікатами. Окреслене питання цікавить цивілістів й викликає у них певний науковий інтерес до обговорення сучасних проблем системи цивільно-правового регулювання договірних відносин роздрібною купівлі-продажу товарів, з приводу виявлення їх недоліків та заповнення наявних прогалин. Цим, власне, і обумовлена новизна й актуальність цієї наукової публікації. Тому мета статті полягає у виявленні наявних прогалин правового регулювання системи договірних відносин роздрібною купівлі-продажу та наданні науково-обґрунтованих пропозицій щодо її удосконалення.

Варто відзначити, що певні розробки у дослідженні проблем правового врегулювання договірних відносин роздрібною купівлі-продажу були зроблені такими науковцями, як: Є.Н. Коломієць, М.В. Кратенко, А.В. Куц, Д.В. Кучерак, В.І. Марченко, Ю.А. Міклашевич. Однак деякі проблеми вказаними вченими так і не були вирішені. Зокрема, йдеться про сутність та співвідношення таких відносно нових договорів, як договір роздрібно-купівлі продажу товарів укладеного в мережі Internet та договір роздрібною купівлі-продажу товарів укладеного за допомогою подарункового сертифікату. Тому завданням цієї статті є подолання наявних протиріч і суперечностей системи цивільно-правового регулювання договірних відносин роздрібною купівлі-продажу, а також, виявлення та заповнення її прогалин. Це у свою чергу сприятиме формулюванню й наданню вмотивованих висновків щодо удосконалення системи договорів роздрібною купівлі-продажу товарів.

Якщо поглянути і проаналізувати існуючу систему цивільно-правового регулювання договірних відносин у сфері роздрібною купівлі-продажу товарів, то не важко одразу помітити, що таких нових різновидів цього договору, як договір роздрібною купівлі-продажу товарів, укладеного в мережі Internet та договір роздрібною купівлі-продажу товарів з використанням подарункового сертифікату, у цій системі не міститься. Це сприймається цілком нормально і виглядає абсолютно зрозумілим явищем, оскільки на той момент, коли розроблявся і писався Проект цивільного кодексу України (1996 р.), згадані договірні відносини ще «не заявили настільки про себе», щоб його розробники звернули на них увагу та врегулювали їх належним чином у цивільному законодавстві України.

СИСТЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРНИХ ОТНОШЕНИЙ РОЗНИЧНОЙ КУПЛИ-ПРОДАЖИ ТОВАРОВ

ВУСАТЫЙ Д.Ю.

аспірант,
Харьковский национальный университет
внутренних дел

Аннотация: В статье автором акцентировано внимание на пробелах правового регулирования системы договорных отношений розничной купли-продажи и предоставлены научно-обоснованные выводы и предложения по его усовершенствованию.

Учитывая современное состояние и перспективы развития указанных договорных отношений на практике, осуществлен теоретический анализ системы договорных отношений целью которых является отплатное перенесение права собственности на имущество. Выявлены их общие черты, а именно: одинаковая конечная цель – перенесение права собственности на товары, которые, как правило, предназначаются для личного домашнего использования; одинаковый субъектный состав – продавцов и покупателей товаров (физических и юридических лиц предпринимателей, ведущих бизнес в сфере розничной торговли, а также конечных потребителей товаров); одинаковые – объекты, предмет и содержание договорного правоотношения, правовые основания его возникновения, характер и специфика договорной ответственности его сторон, особенности защиты нарушенных прав и интересов и т.д. Среди отличий, присущих новым договорам этой группы указывается специфический порядок их заключения и исполнения.

На основании проведенного анализа предложено дополнить существующую систему упомянутых договоров такими новыми разновидностями договора розничной купли-продажи, как договор розничной-купли продажи товаров заключенного через Internet и договор розничной купли-продажи товаров заключенного с работодателем подарочного сертификата.

В выводах акцентируется внимание на том, что это стабилизирует указанную разновидность договорных отношений и дополнительно гарантирует соблюдение законных прав и интересов их участников.

Ключевые слова: правовое регулирование; договор розничной купли-продажи; договор подарочного сертификата; договорные отношения

OPEN ACCESS

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Сьогодні майже через десять років після прийняття і введення в дію нового ЦК України (2003 р.) [1], можна стверджувати, що потреба у перегляді, вдосконаленні та доповненні системи договірних відносин роздрібної купівлі-продажу вже назріла, оскільки згадані договірні відносини видозмінилися, набули поширення в новому вигляді тощо. У свою чергу, відсутність їх однакового розуміння і тлумачення викликало певні складнощі при правозастосуванні, у наслідок чого в судах з'явилися позови пов'язані з їх розв'язанням. У наслідок цього поступово починає з'являтися і формуватися вітчизняна судова практика по вказаній категорії цивільних справ. Основними чинниками, що призвели до зміни майнового обороту в нашому суспільстві та сприяли зростанню навантаження на судову систему є прискорення науково-технічного прогресу, що стало можливим завдяки появі комп'ютерної мережі Internet, а також зміни в ринковій економіці, які відбулися завдяки пошуку і впровадженню нових способів, прийомів і технологій ведення роздрібного бізнесу (рітейлу).

На сьогодні для у сфері роздрібного товарообороту майже не існує товарів, які б не можна купити в роздріб через мережу Internet. Так, будь-яка продукція, що призначена для споживання, починаючи від особистих речей і їжі та закінчуючи комп'ютерною й автомобільною технікою, може бути придбана в роздріб через мережу Internet. І це, безумовно, накладає свій відбиток, як на способи і методи ведення роздрібного бізнесу (рітейлу), так і на конкретні нові умови договору роздрібної купівлі-продажу товарів, яким оформлюються юридичні відносини сторін.

Фактично те ж саме відбувається наразі і з договірними відносинами роздрібної купівлі-продажу товарів пов'язаних із використанням подарункових сертифікатів. Використання терміну «подарункові сертифікат» виявилось, з одного боку, привабливим засобом залучення роздрібними торговцями додаткових покупців своїх товарів, а з іншого – стало тим універсальним подарунком (на зразок конверту з грошима), який можна подарувати іншій особі [2]. Ця умова договору наскільки виявилася до вподоби покупцям подарункових сертифікатів, що продавці товарів не перестають вживати заходів щодо посилення її реклами. У результаті цього дана модель ведення роздрібного бізнесу виявилася настільки привабливою, що зараз практично не залишилося сфери роздрібної торгівлі де б її не намагалися застосувати роздрібні торговці. Варто відмітити, що крім реалізації товарів, подарункові сертифікати також намагаються застосовувати для замовлення послуг [3].

Між тим, набуття на практиці популярності двома новими різновидами договору роздрібної купівлі-продажу додало роботи національній судовій системі, яка стикнулася з низкою відповідних цивільних і господарських справ (справа

№ 437/3791/13ц, справа № 2018/2-719/11, **справа № 5011-13/5022-2012**). Через те, що для судової системи ці договірні відносини виявилися мало-знайомими, особливо, відносини з подарунковими сертифікатами, це викликало певні ускладнення у вправозастосовній діяльності судів.

Так, у низці цивільних і господарських справ відповідні суди були змушені приймати доволі неоднозначні, а іноді й суперечливі судові рішення. Найбільш показовою у цьому плані є діяльність судів Російської Федерації. Зокрема, у справі № 11-149/10 Ухтинський апеляційний суд виніс рішення «про стягнення з продавця подарункового сертифікату грошових коштів та процентів за користування чужими грошовими коштами», як наслідок правильного розуміння договірної природи даного виду цивільних правовідносин.

Зустрічаються випадки, коли суди не приймають до уваги обставин, що сторони в своєму договорі можуть відійти від нормативних положень цивільного законодавства, якщо це не суперечить вимогами закону або договору. Тобто коли судами ігнорується диспозитивна можливість сторін самостійно, на власний розсуд визначити і врегулювати відносини між собою в своєму договорі. У результаті судом приймається рішення в якому відповідач зобов'язується до дій, що прямо суперечать умовам укладеного договору, зокрема, відповідач присуджується до обов'язку повернення грошової суми (або її частини) сплаченої за придбання подарункового сертифікату (рішення Ленінського районного суду м. Єкатеринбурга у справі № 2-438/11 від 13.03.2011 р.).

Доволі часто суди приймають рішення про визнання сплаченої за подарунковий сертифікат грошової суми в якості безпідставної винагороди, не приймаючи до уваги те, що одностороннє зобов'язання з безпідставного збагачення є, переважно, позадоговірним, а підстава передачі грошової суми не відпала (**рішення Ленінського районного суду м. Пермі** у справі № 2-661/2013 (2-5159/2012) від 20.02.2013 р.).

Іноді вітчизняні суди розривають договірні відносини сторін, через помилки у мотивах вчинення такого правочину (заочне рішення Дзержинського районного суду м. Харкова у справі № 2011/18916/12 від 08.05.2013 р.).

Уявляється, що наведених прикладів судової практики достатньо для того щоб продемонструвати, що вона має справу з невідомим їй раніше різновидом суспільних відносин. Відсутність єдиної правової позиції пр. вирішенні судами вказаних вище судових справ свідчить про необхідність упорядкування та відповідного законодавчого врегулювання даного виду цивільних правовідносин, що неможливо успішно здійснити без їх вивчення, класифікації та систематизації.

Разом із тим, перед наукою цивільного права, котра, як відомо, має прикладний характер, стоять декілька важливих завдань: 1) сприяти вирішенню практичних і теоретичних проблем цивільного права, з якими стикається в реальному житті договірні і судова практика; 2) готувати для судових й інших правоохоронних органів роз'яснення і наукові коментарі, надавати інші науково-обґрунтовані висновки щодо правильного розуміння змісту окремих правових норм та відповідних юридичних фактів; 3) здійснювати наукове тлумачення юридичних термінів, понять і дефініцій, аналізувати суб'єктивні права і обов'язки сторін зобов'язальних правовідносин, виявляти їх мету, тип (рід), вид, підвид та інші характерні юридичні особливості і, нарешті, надавати пропозиції і рекомендації щодо визначення їх структури і місця в національній системі цивільного законодавства, тощо.

Саме так розуміючи призначення науки цивільного права і, прагнучи встановити найбільш достовірну, об'єктивну, підтверджену відповідними науковими фактами і правильно зробленими висновками наукову істину (знання), та на підставі вказаного висловимо своє бачення вирішення проблеми, котра є предметом цього дослідження.

Якщо проаналізувати § 2 (Роздрібна купівля-продаж) глави 54 (Купівля-продаж) ЦК України, то можна помітити, що за основу систематизації договірних відносин роздрібною купівлі-продажу на види взято такий критерій, як його окремі договірні умови, котрими в цей різновид купівлі-продажу привноситься щось нове й специфічне та, які є підґрунтям поділу його на види.

Крім того, слід зазначити, що договірні відносини основною метою яких є відплатне перенесення права власності на майно (товари) з додатко-

вими умовами їх укладання в мережі Internet або з використанням подарункових сертифікатів за своїми основними ознаками і специфікою мають усі характерні ознаки, що належать договору роздрібної купівлі-продажу. Наприклад, вони мають однакову кінцеву мету – перенесення права власності на товари, що, зазвичай, призначаються для особистого домашнього використання. Вони мають однаковий суб'єктний склад: продавців і покупців товарів – фізичних і юридичних осіб підприємців, що здійснюють свою діяльність у сфері роздрібної торгівлі, а також, кінцевих споживачів товарів. Вони мають інші юридичні ознаки, які, зазвичай, властиві договірним правовідносинам роздрібної купівлі-продажу і, зокрема, основному родовому (типовому) договору цієї групи, договору купівлі-продажу [4, с. 65–66]. Зокрема, це об'єкти, суб'єкти та зміст договірних правовідношення, порядок його виникнення, характер і специфіка договірної відповідальності його сторін, особливості захисту їх порушених прав та інтересів тощо.

Ураховуючи вказане можна стверджувати, що договори купівлі-продажу товарів (майна) укладені в мережі Internet та з використанням подарункового сертифікату є різновидами договору роздрібної купівлі-продажу товарів. На цій підставі буде справедливим розмістити їх у § 2 (Роздрібна купівля-продаж) глави 54 (Купівля-продаж) ЦПК України, поруч з іншими договорами цієї групи, основною метою, яких є перенесення права власності на товари (майно), що, зазвичай, призначаються для особистого домашнього використання.

Таким чином, у результаті здійсненого аналізу договірних відносин роздрібної купівлі-продажу товарів (майна) укладених в мережі Internet або із використанням подарункового сертифікату, можна дійти такого висновку. Безумовно, наявна система цивільно-правового регулювання дого-

вірних відносин роздрібної купівлі-продажу не може вважатися досконалою, вона потребує внесення певних змін і доповнень, з метою подолання існуючих проблем і наявних суперечностей, а також усунення прогалин правового регулювання. Викликано це об'єктивними чинниками, а саме детермінізмом об'єктивно існуючих суспільних відносин, їх постійним розвитком та еволюцією. Відповідно, законодавець іноді не встигає за тими подіями, котрі відбуваються у суспільному житті та запізнюється з відповідними законодавчими змінами.

Йдеться про існуючу систему цивільно-правового регулювання договірних відносин роздрібної купівлі-продажу товарів, яка потребує доповнення новими різновидами договору роздрібної купівлі-продажу, такими, як: договір роздрібної купівлі-продажу товарів, укладеного в мережі Internet та договір роздрібної купівлі-продажу товарів з використанням подарункового сертифікату. До цих договорів постійно зростає інтерес серед учасників майнового обороту, що, у свою чергу, у зв'язку з їх новизною та відсутністю законодавчого врегулювання, іноді, викликає певні складнощі під час їх правозастосування. Закріплення цих договорів на законодавчому рівні стабілізує даний різновид договірних відносин та додатково гарантуватиме дотримання законних прав та інтересів їх учасників.

Ураховуючи зазначене вище, вважаємо, що у подальшому перспективним напрямом наукових досліджень має бути наукова розробка питань, що стосуються аналізу зарубіжного досвіду укладання договорів роздрібної-купівлі продажу товарів укладених у мережі Internet та договорів роздрібної купівлі-продажу товарів укладених за допомогою подарункового сертифікату з метою удосконалення системи договірних прав України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Кратенко М. В. Правовая природа подарочного сертификата [Електронний ресурс] / М. В. Кратенко // Законодательство. – 2008. – № 7. – С. 27–32. – Режим доступу : <http://www.center-bereg.ru/377.html>
3. Почкина С.А. Реализация подарочных сертификатов [Электронный ресурс] / С. А. Почкина // Учет в туристической деятельности. – 2011. – Вып. № 11. – Режим доступа : <http://e.tourychet.ru/article.aspx?aid=265765>
4. Брагинский М. И. Договорное право : кн. 2-я : Отдельные виды договоров / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2000. – 798 с.